

Розвиток духовних сил учнівської молоді засобами вальдорфської педагогіки в трудовому навчанні

Анотація. У статті розкрито особливості антропософського виховання та розвитку, яке виходить із природи дитини та відбувається за трьома семирічними циклами: 7, 14, 21 рік. Визначено зміст та засоби навчання за кожним семирічним циклом. Розглянуто особливості організації навчально-виховного процесу за вальдорфською педагогікою.

Ключові слова: розвиток, духовні сили, вальдорфська педагогіка, трудове навчання.

Abstract. The article reveals the peculiarities of anthroposophical upbringing and development, which comes from the nature of the child and takes place in three seven-year cycles: 7, 14, 21 years. The content and means of education for each seven-year cycle are defined. The peculiarities of the organization of the educational process according to Waldorf pedagogy are considered.

Keywords: development, spiritual forces, Waldorf pedagogy, labor training.

Постановка наукової проблеми. Підлітковий вік учнів характеризується внутрішніми трансформаціями та пошуками себе. Створення чогось руками допомагає молодим людям відчувати віру у себе та свої сили, а також додає різноманітного практичного життєвого досвіду. Такий погляд на людину ми можемо знайти у антропософському філософському вченні Р. Штайнера [6]. Заснована ним на початку ХХ століття вальдорфська педагогіка спирається на подвійну спрямованість процесу навчання: набуття дитиною знань і вмінь та педагогічний супровід розвитку її особистості. Акцент саме на ці засади допомагає виховувати людину цілісно та підбирати індивідуальний підхід до кожного, спираючись на вікові особливості дітей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як зазначають науковці вальдорфська педагогіка сприяє розвитку творчих здібностей учнів [1; 4], вихованню вільної особистості [5], систематичному спостереженню за розвитком дитини [2, с. 6], є інноваційною системою, технологією та моделлю предметного навчання в школі [3]. Водночас питання розкриття потенціалу вальдорфської педагогіки як засобу розвитку сфери почуттів учнів у процесі трудового навчання дотепер залишається маловивченим.

Метою статті є вивчення потенційних можливостей вальдорфської педагогіки, як засобу розвитку духовних сил учнів у процесі трудового навчання.

Виклад основного матеріалу. Основною задачею вальдорфського вчителя є знання вікових особливостей учнів та організація навчального процесу не з примусу, а з інтересу та резонуючих дитячій душі завдань. Зовні може здатись, що у класі відбувається вільне навчання, але за організацією педагогічного процесу стоїть кропітка та якісна робота вчителя.

За Р. Штайнером [6], виховання є засобом приведення людини до її духовних витоків, розкриття закладених у неї природних духовних сил. Таке антропософське виховання та розвиток виходять з природи дитини та відбуваються за трьома семирічними циклами: перше семиліття (від 0 до 7 років), друге семиліття (від 7 до 14 років), третє семиліття (від 14 до 21 року).

Важливою рушійною складовою розвитку у період першого семиліття вальдорфська педагогіка вважає вільну гру. Саме в цей час, коли дитина цілісно поринає у світ фантазії у її головному мозку формується безліч нових нейронних зв'язків, які у подальшому дорослому житті дають хороше підґрунтя для креативного мислення людини. Вихователі творчо підходять до процесу супроводу дитини у цьому віці та створюють такі умови, щоб дитини з власної волі прямувала за дорослими та навчалась наслідуючи.

Навчальне навантаження для учнів в період другого семиліття формується таким чином,

що третина припадає на інтелектуальне навантаження, третина – на мистецтво (музика, живопис, евритмія, творчі проекти) та третина – робота у вольовій сфері (активний рух, спорт, ремесло, робота з глиною, ботмерівська гімнастика). Важливу ролі педагогіка відводить набуттю життєвих компетенцій. Для цього учні у школі зустрічаються з рядом побутових задач, які вчать вирішувати разом зі своїми вчителями. Це досягається на уроках ремесла (робота з деревом та іншими матеріалами), мистецтва (проекти, підготовки до різних шкільних заходів), садівництва, лозоплетіння, картонажу. Багато життєвих задач вплітається у педагогічний процес і супроводжується вчителями.

Під час другого семиліття, коли діти навчаються у школі з 1-го по 7-й клас кожен рік їхнього шкільного життя наповнений певним змістом, який є синхронним до їх душевного та фізичного стану. Саме на цих засадах вальдорфська педагогіка ґрунтує свій навчальний план. Ці історії інтегруються у всі предмети та епохи: письмо (знайомство з буквами через казки та образи), математику (знайомство з цифрами, числами та математичними діями), мистецтво (образне викладання живопису, співи, гра на пентатонічній флейті та лірах), евритмія (образні чарівні історії та супровід їх рухом та музикою), рукоділля (опанування в'язання на спицях).

Третє семиліття (14-21) ґрунтується на гаслі «світ істинний». Учні продовжувати формувати та гартувати своє критичне мислення, а навчальний план вальдорфської школи створює для цього сприятливі умови. В ідеалі навчання має тривати до 12 класу, а потім молоді люди можуть мати «вільний рік», час коли можна спробувати себе в різних галузях життя та визначити напрямок подальшого становлення, як особистість. Сучасними дослідженнями нейробіології доведено, що повністю нервова система (а значить і здатність критично мислити та брати відповідальність за свої вчинки) у людей формується до 21 року. До того часу було б добре, щоб молоді люди мали час на роздуми та пошук себе в різних напрямках. Саме в такому випадку їх вибір може бути зробленим більш свідомим та відповідальним чином.

Кожен предмет у вальдорфській школі і зокрема трудове навчання, викладається за певним принципом: спостереження за явищем, його детальний опис і лише після цього вивчення його з точки зору складових частин. Таким чином діти мають можливість задіювати своє почуття, переживання, фантазію та уяву. У живій бесіді вчитель майстерно направляє дітей до поставленої мети і учні охоче працюють над завданнями. Такий педагогічний підхід сприяє цілісному розкриттю унікального внутрішнього потенціалу особистості кожного учня через емоційно-чуттєву, вольову та інтелектуальну сфери.

Під час роботи вчителі та учні не користуються підручниками на уроках. Натомість кожен учень створює свій авторський. Зошити, які ведуть учні і є навчальним посібником, яким діти користуються впродовж наступних років. Це доволі відповідальна справа, тому оформлення робочих зошитів виконується ретельно та якісно, з обов'язковою увагою до художніх елементів. Таким чином формується відповідальність та навички якісної роботи в зошитах. Крім того, працюючи в таких книгах-зошитах, учні мають змогу проявити творчість та виразити свої індивідуальні риси особистості.

Висновки. Проведене дослідження вказує на перспективність використання педагогічних технологій вальдорфської педагогіки як засобу розвитку духовних сил учнів у процесі трудового навчання в закладах загальної середньої освіти. Перспективними напрямками подальших досліджень вважаємо вивчення можливостей організації трудового навчання без жорстко регламентованих змісту навчальних програм та підручників, що суттєво допоможе реалізації концепції автономії вчителів у виборі змісту, методів, форм організації та засобів навчання, яку задекларовано нормативними документами з упровадження Нової української школи.

Список використаних джерел:

1. Апостолова Г.В. Розвиток здібностей за Вальдорфською педагогічною системою.

Обдарована дитина. 2002. № 5. С. 30-34.

2. Бергхаут Л. Систематичне спостереження за розвитком дітей – нові можливості чи обмеження. *Дитина. Про Вальдорфську педагогіку*. 2002. № 9-10. С. 6.

3. Баханов. К.О. Вальдорфська педагогіка. *Інноваційні системи, технології та моделі навчання історії в школі*: монографія. Запоріжжя: Просвіта, 2004.

4. Головіна С. Розвиток творчих здібностей учнів Вальдорфської школи. *Завучу. Усе для роботи*. 2018. № 19/20. С. 19-21.

5. Мітюхіна В. Виховання вільної особистості у Вальдорфській школі. *Завуч*. 2008. № 25. С. 40-42.

6. Штайнер Р. *Мой жизненный путь*. М.: «Эвидентис», 2002.